

PIOTR NOWAK
ANDRZEJ MIGDA

Rocznik Teologiczny
LXV – z. 4/2023
s. 923-929

**Konferencja naukowa
„Oblicza pentekostalizmu
– konteksty kulturowe i społeczne.
Perspektywa międzywyznaniowa
i religioznawcza”
(24 listopada 2023)**

**Scientific conference: “Aspects of Pentecostalism
– Cultural and social contexts. An interfaith
and religious studies perspective”
(24th November 2021)**

Duchowość pentekostalna odnosi się do egzystencji człowieka na wszystkich poziomach jego funkcjonowania — nie tylko na poziomie somatycznym, ale również psychoemocjonalnym oraz intelektualnym, twórczym, społecznym, kulturowym, a także symbolicznym. Koncentrując się na ludzkiej egzystencji, chrześcijanie pentekostalni zdają się wytwarzać ogromną liczbę znaczeń, symboli i treści będących immanentną częścią religijnej wizji świata, która jednak w swoich lokalnych odmianach kształtuje silnie subiektywne i indywidualistyczne wzorce społeczne i kulturowe wzmocnione poczuciem wyjątkowości koncepcji religijnych ukonstytuowanych na nadnaturalnym objawieniu. Na najbardziej ogólnym poziomie ruch zielonoświątkowy stanowi odpowiedź na epistemiczną, kulturową i psychoemocjonalną potrzebę oswojenia nowoczesności, kreując wyobrażenia na temat otaczającej rzeczywistości sacrum i profanum. Tym samym wytwarza on wzorce postępowania i przeżywania ludzkiej egzystencji, które nierzadko bywają przyczyną problemów w środowiskach zwolenników ruchu polegających

na wynaturzeniach kerygmatu. Prowadzą one do przeakcentowania osobistych doświadczeń, wywołując nieporozumienia i podziały.

W trakcie konferencji zorganizowanej w gościnnych murach Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie pochyłaliśmy się w gronie badaczy zainteresowanych pentekostalizmem nad dynamicznym rozwojem chrześcijaństwa pentekostalnego oraz próbą znalezienia odpowiedzi na pytania o jego specyfikę i możliwości adaptacyjne. Ruch zielonoświątkowy staje się obecnie sposobem życia dla ponad półmiliardowej grupy zwolenników. Poszukiwanie, a zarazem nieustanne, dynamiczne konstruowanie tożsamości zielonoświątkowej zmusza do namysłu nad atrakcyjnością tego ruchu oraz realnością promowanego paradygmatu egzystencjalnego definiującego pojęcia szczęścia, udanego życia i spełnienia. Tym samym skłania również do namysłu nad duchowością pentekostalną. Prelegenci usiłowali w swych referatach odpowiedzieć na pytania o to, czym jest dziedzictwo pentekostalne, jak jest rozumiane oraz jakie problemy dotyczą społeczności identyfikujące się z tym ruchem. Prowadząc dyskusję nad tytułowymi zagadnieniami, reprezentanci nauk humanistycznych i społecznych reprezentujący różne środowiska konfesyjne oraz ośrodki akademickie usiłowali zdefiniować zarówno z perspektywy wewnętrznej, zaangażowanej, jak również międzywyznaniowej czy nawet międzyreligijnej, jakie zagrożenia i korzyści mogą się łączyć z pentekostalizmem definiowanym ponaddenominacyjnie. W swoich wystąpieniach uczestnicy usiłowali również opisać relację chrześcijaństwa do otaczającej kultury, zadając pytanie o to, w którym miejscu na mapie kulturowej sytuuje się pentekostalizm? Jak funkcjonuje on w różnych kontekstach kulturowych i w jakim stopniu tworzy, czy też wytwarza kulturę, kontrkulturę.

By sprostać wyzwaniom postawionym w tytule konferencji, zorganizowane zostały trzy panele wykładowe. Całość wydarzenia rozpoczął ks. dr Piotr Nowak, Rektor Wyższej Szkoły Teologiczno-Społecznej w Warszawie, który witając uczestników, przekazał serdeczne pozdrowienia od władz Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie

oraz przedstawił plan obrad i organizatorów przedsięwzięcia, bez współpracy których konferencja nie mogłaby się odbyć. Mamy tu na myśli Pracownię Badań nad Pentekostalizmem działającą na Wydziale Teologicznym Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, Religioznawczą Pracownię Badań Pentekostalnych przy Wyższej Szkole Teologiczno-Społecznej w Warszawie, Zakład Interdyscyplinarnych Badań Nad Religiami w Polsce, działający w ramach Instytutu Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Zakład Studiów nad Religią działający w ramach Instytutu Antropologii Uniwersytetu Gdańskiego. Badacze związani ze wspomnianymi ośrodkami akademickimi odważnie eksplorowali pentekostalne stanowiska związane z wyzwaniem społecznymi niesionymi przez rasizm, dyskryminację (np. osób ze środowisk LGBTQ+), nierówności społeczne oraz wyzwania stojące przed wspólnotami, które dotyczą członkostwa osób niepełnosprawnych (w kontekście pentekostalnego przekonania o uzdrowieniu ciała) oraz ubóstwa w kontekście głoszonej w niektórych wspólnotach pentekostalnych, ewangelii sukcesu. Innymi słowy, pytali odważnie o to, co zostało w pentekostalizmie po inkluzywnej, egalitarnej wspólnotocie z Azusa Street.

W pierwszej sesji naukowej, moderowanej przez dr. hab. Marcina Rzepkę z Uniwersytetu Jagiellońskiego referaty oscylowały wokół tematyki pentekostalnej tożsamości. Dr Alfred Richter szkicował dystyngtywne cechy tej tożsamości na podstawie studium przypadku pioniera pentekostalizmu europejskiego T.B. Barratta. Pisma tego norweskiego duchownego zawierają liczne treści, na podstawie których można było zrekonstruować jego wieloaspektową wizję etyczną, w tym m.in. dotyczącą małżeństwa i rodziny, a współczesny pentekostalizm zobaczyć jako pomost do międzywyznaniowych kontaktów i element łączący ludzi różnych wyznań.

Dr Mariusz Muszczyński (WSTS) zmierzył się z problemem pentekostalnego ekskluzywizmu, pytając: kiedy kończy się ewangelizacja, a zaczyna prozelityzm? Jego zdaniem, członkowie Kościołów

pentekostalnym są o wiele bardziej skupieni na ewangelizacji lub (w ujęciu bardziej socjologicznym) na rekrutacji nowych członków niż na skutkach, jakie wywołują ich metody. Jedną z przyczyn tej postawy jest fakt, że dotąd wspólnoty zielonoświątkowe nie doświadczyły znacznego odpływu wiernych do innych denominacji. Szanując prawo wszystkich chrześcijan do mówienia o swojej wierze wobec wszystkich ludzi, w tym członków innych Kościołów, należy pamiętać, że prawdziwe świadectwo przepełnione ma być miłością i szacunkiem wobec każdego człowieka i nie może tutaj chodzić o szukanie własnych korzyści. Zdaniem prelegenta, prozelityzm jest egoistyczną, pozbawioną miłości postawą, deprecjonującą innych. Zasadniczym warunkiem misji jest zatem ciągła potrzeba uczenia się od siebie nawzajem, poznawania odmiennych tradycji oraz duszpasterskich praktyk. Większa wiedza pomoże usuwać uprzedzenia i uniknąć zbędnych konfliktów w kontekście ewangelizacji.

Kolejny mówca, dr Agnieszka Prokopczuk (WSTS) zajęła się wpływem tożsamości wspólnot ewangelikalnych na ich zdolność do zakładania nowych społeczności. Jej prelekcja oparta była na wynikach przeprowadzonego badania dotyczącego zakładania ewangelicznych wspólnot kościelnych. Jednym z wniosków płynących z badania jest problem niedostatecznego wsparcia Kościołów-matek w dziele zakładania nowych wspólnot kościelnych. Dostrzeżono potrzebę intencjonalnego kształtowania tożsamości istniejących Kościołów, tak by były nastawione na tworzenie warunków do wzrostu i dojrzewania dla przyszłych liderów posiadających umiejętność współpracy, podziału zadań, zachowania jedności i rozwiązywania konfliktów.

Na pytanie o to, czy Kościół jest duchowym Izraelem, starała się odpowiedzieć mgr Agata Wiktoria Śmierzyńska (ChAT), która rzuciła nieco światła na kontrowersje dotyczące mesjanistycznych aspektów tożsamości pentekostalnej w świetle teologii Dereka Prince'a.

Druga sesja konferencji poświęcona została kontekstom kulturowym pentekostalizmu, a pieczę nad przebiegiem obrad objęła dr hab. Kalina Wojciechowska, prof. ucz. Panel otworzył dr hab. Wojciech Gajewski,

prof. UG, a tematem wystąpienia była „Gnoza antyczna a współczesny pentekostalizm — podobieństwa, różnice, wyzwania”. Całość wystąpienia poparta analizą historyczną oraz lingwistyczną przytoczonych tekstów przykuła uwagę słuchaczy.

Zainteresowanie audytorium utrzymał kolejny prelegent, dr hab. Marcin Rzepka (UJ), który na bogatym materiale ilustracyjnym wykazał, jak właściwie od samego zarania pentekostalizm działał poprzez fotografię, zaś aparat fotograficzny stanowił ważne wyposażenie zespołów misyjnych. Działanie poprzez obraz niczym współczesny Instagram tworzyło kulturę wizualną wczesnego pentekostalizmu.

Kolejna prezentacja dotyczyła zmian kodów kulturowych i zawartości tekstualnej pieśni używanych w rytuale pentekostalnym. Dr Andrzej Migda (WSTS) w referacie „Popularność vs Świątość” przedstawił historyczny proces zmian, w trakcie którego protestanckie hymny zastąpiły *spiritual songs*, by z czasem ustąpić miejsca utworom skoncentrowanym na emocjach towarzyszących wierzącym w kontakcie z sacrum, oddalającym się treściowo od mowy o krwi, krzyżu, grzechu czy pokucie. Zdaniem prelegenta, większość zmian w nabożeństwach związanych z okresem lat dziewięćdziesiątych polegała na ‘amerykanizacji’ kultu i obyczaju religijnego. Z obserwacji autora referatu wynika, że w polskim chrześcijaństwie nastąpiło zdecydowane przewartościowanie w myśleniu o muzyce wykonywanej w przestrzeni sakralnej. Dotyczy to całego spektrum Kościołów chrześcijańskich, z wyjątkiem Kościoła prawosławnego, w którym zachował się tradycyjny chór. Nie wdając się w ocenę tego zjawiska, prelegent zilustrował, w jaki sposób zespoły uwielbieniowe zdominowały przestrzeń sakralną, zajmując w niej centralne miejsce. W ten sposób w języku symbolu przestrzennego zaprezentowano, jak wyraża się dziś wiara w nową, centralną, dominującą rolę muzyki popularnej wyrażającej uwielbienie Boga.

Całości panelu dopełnił ks. dr Przemysław Sawa (UŚ), poruszając tematykę duchowości i kultury ewangelikalnej w kontekście budowania jedności i ekumenicznego otwarcia.

Ostatnią sesję konferencji poświęconą kontekstom społecznym pentekostalizmu otworzył i moderował dr hab. Wojciech Gajewski, prof. UG. Celem otwierającej prezentacji była analiza problemu osób o tożsamości niebinarnej i rewizja dotychczasowych poglądów na obecność tych osób w polskiej przestrzeni kulturowo-religijnej. Dr Artur R. Juszczak omówił biologiczną istotę tzw. niebinarności, z uwzględnieniem istotnego zwrotu w nomenklaturze medycznej, jak i oglądzie zaburzenia rozwojowego [ang. DSD = *Disorder of sex development*], jaki miał miejsce w 2006 r. w ramach porozumienia o nazwie „Consensus statement on management of intersex disorders”. Analizując niebinarność na gruncie społeczno-kulturowym, autor skoncentrował się na stanowiskach autorzytetów pentekostalnych tj. organizacji *Assemblies of God* i Kościoła Zielonoświątkowego w RP.

Tematykę związaną ze stosunkiem Kościołów zielonoświątkowych do osób homoseksualnych przedstawił w bardzo rzeczowy i interesujący sposób ks. dr Tomasz Józefowicz (WSTS). Jego analiza dała słuchaczom możliwość zapoznania się z szerokim spektrum stanowisk i znaczeń, jednocześnie pozostawiając słuchaczy z ważnymi pytaniami wynikającymi z przemian kulturowych domagającymi się odpowiedzi w przyszłości. Sprawdziło się tu powiedzenie, że czasem dobrze postawione pytanie bardziej inspiruje do refleksji niż uzyskana naprędce odpowiedź.

„Pentekostalizm w służbie społecznej. Studium przypadku na podstawie paradygmatu mega-kościół Yoido Full Gospel Church w Korei Południowej” stał się tematem wystąpienia dr Dariusza Wujciuka. Autor przedstawił pentekostalny rys historyczny zapoczątkowany przebudzeniem koreańskim z początku XX wieku, które przebiegało równoległe do przebudzenia na Azusa Street. Na początku XXI wieku wspólnoty pentekostalne, charyzmatyczne i neopentekostalne w Korei Południowej liczyły blisko 8 mln wyznawców, co stanowiło ponad 15% całej populacji narodu. Ta wielka liczba chrześcijan miała wpływ na wszystkie aspekty rozwoju kraju, który po wojnie domowej (1950-1953) był jednym z najbardziej rozwiniętych w Azji. Dr Wujciuk analizował zaangażowanie Kościoła

w działalność społeczną oraz poruszał wątki społeczne akcentowane w wymiarze doktrynalnym tej społeczności.

Ostatnim referatem zaprezentowanym w czasie konferencji było wystąpienie ks. dr hab. Mirosława A. Michalskiego, prof. ucz., dotyczące działalności społecznej i socjalnej Kościoła Zielonoświątkowego w RP na przykładzie Zboru Zielonoświątkowego w Wałczu. W trakcie wystąpienia zaprezentowana została działalność społeczności stworzonej od podstaw przez ks. mjr. rez. pil. dr. Dariusza Wujciuka. Na kanwie jego zaangażowania społecznego opisana została działalność zborowego banku żywności dla osób potrzebujących, domu dla dzieci, którym zabrakło opieki w domach rodzinnych, a także inicjatywy pomocy osobom potrzebującym na Ukrainie. Społeczność zborowa organizuje również wyjazdy wakacyjno-ewangelizacyjne dla dzieci i dorosłych.

Jesteśmy przekonani, że konferencja „Oblicza pentekostalizmu – konteksty kulturowe i społeczne” zorganizowana w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej stanie się przyczynkiem dla wielu następnych spotkań i konferencji dokumentujących skomplikowaną rzeczywistość chrześcijańskiej egzystencji członków ruchu zielonoświątkowego, obecnych w różnych tradycjach konfesyjnych oraz poza nimi. Nie możemy się już doczekać kolejnego spotkania dotyczącego naukowej refleksji nad pentekostalizmem. Serdecznie zapraszamy jesienią 2024 roku na następną edycję konferencji z cyklu „Oblicza pentekostalizmu” w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXV

Zeszyt 4

ROCZNIK TEOLOGICZNY

[E-WYDANIE]

WARSZAWA 2023

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYKRAJOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

bp prof. ucz. dr hab. Marcin Hintz, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska
Korekta tekstów angielskich – Karen Wasilewska
Skład komputerowy – Jerzy Sojka

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]
PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.
All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission
and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

eISSN: 2956-5685

Wydano nakładem
Wydawnictwa Naukowego ChAT
ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55
Objętość ark. wyd.: 13,5. Nakład: 100 egz.
Druk: druk-24h.com.pl
ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

IN MEMORIAM

- Ks. bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański 653
Ks. dr hab. Rościśław Kozłowski 655

ARTYKUŁY

- JAKUB SŁAWIK, *“For there are eunuchs who have been so from birth” – Proposal of a new interpretation of Matt. 19:12* 657
GRZEGORZ OLEK, *Where does the hendiadys in Phil. 1:1 come from? About the origins, misunderstandings, and argumentation of a questionable theory in English commentaries on Philippians 1:1* 681
SERHII SHUMYLO, *The connection between Holy Mount Athos and the Ukrainian and Belarusian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th century* 693
BP ANDRZEJ BORKOWSKI, *Organizacja Kościoła prawosławnego w II Rzeczypospolitej (1918-1921)* 713
PANAGIOTIS TZOUMERKAS, *The Autocephalous Church of Poland during World War II: An Anecdotal Memorandum-Report of the Archbishop Grodno Savva (Sowieci) to the Ecumenical Patriarch Benjamin* 741
PIOTR NOWAK, *Instytucjonalne kształcenie kadr pentekostalnych w Polsce w latach 1930-1938* 797
BORYS PRZEDPELSKI, *Oficjalny dialog ekumeniczny między Kościołem Starokatolickim Mariawitów i Kościołem Rzymskokatolickim w latach 1997-2011* 823

RECENZJE

- Theißen, Gerd, i Annette Merz. 2023. Wer war Jesus? Der erinnerte Jesus in historischer Sicht. Ein Lehrbuch. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, ss. 592. ISBN 978-3-8252-6108-5 (GRZEGORZ OLEK)* 893
Spoleczny kontekst braterstwa i przyjaźni w świetle księżki: Zduniak, Agnieszka, i Artur Wysocki. 2023. Powszechne braterstwo a lokalna przyjaźń. Wokół encykliki «Fratelli Tutti». Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ss. 272. ISBN 978-83-8281-151-3 (DOROTA GIZICKA) 899

KRONIKA

<i>Wizyta studentów z Uniwersytetu Padeborn (29-30 marca 2023)</i> (JERZY SOJKA).....	909
<i>Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Metodyczna: „Pedagogika religii i kultury w perspektywie socjalizacji i egzystencjalnych potrzeb uczniów” (11 maja 2023)</i> (ELŻBIETA BYRTEK)	911
<i>Międzynarodowa konferencja naukowa „50 lat Konkordii Leuenerskiej – dziedzictwo i wyzwania” (24 maja 2023 roku)</i> (JERZY SOJKA).....	915
<i>Inauguracja roku akademickiego 2023/2024 (5 października 2023)</i> (JAROSŁAW ZABROCKI).....	919
<i>Konferencja naukowa „Oblicza pentekostalizmu – konteksty kulturowe i społeczne. Perspektywa międzywyznaniowa i religioznawcza” (24 listopada 2023)</i> (PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA)	923
Wykaz autorów	931
Recenzenci <i>Rocznika Teologicznego</i> w roku 2023	933

Contents

IN MEMORIAM

Ks. bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański	653
Ks. dr hab. Rościław Kozłowski.....	655

ARTICLES

JAKUB SLAWIK, <i>“For there are eunuchs who have been so from birth” – Proposal of a new interpretation of Matt. 19:12</i>	657
GRZEGORZ OLEK, <i>Where does the hendiadys in Phil. 1:1 come from? About the origins, misunderstandings, and argumentation of a questionable theory in English commentaries on Philippians 1:1</i>	681
SERHII SHUMYLO, <i>The connection between Holy Mount Athos and the Ukrainian and Belarusian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th century</i>	693
BP ANDRZEJ BORKOWSKI, <i>Organization of the Orthodox Church in the Second Polish Republic (1918-1921)</i>	713
PANAGIOTIS TZOUMERKAS, <i>The Autocephalous Church of Poland during World War II: An Anecdotal Memorandum-Report of the Archbishop Grodno Savva (Sowietow) to the Ecumenical Patriarch Benjamin</i>	741
PIOTR NOWAK, <i>Institutional Education of Pentecostal staff in Poland in the years 1930-1938</i>	797
BORYS PRZEDPELSKI, <i>Official Ecumenical Dialogue between the Old Catholic Mariavite Church and the Roman Catholic Church in the years 1997-2011</i>	823

REVIEWS

<i>Theißen, Gerd, and Annette Merz. 2023. Wer war Jesus? Der erinnerte Jesus in historischer Sicht. Ein Lehrbuch. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, pp. 592. ISBN 978-3-8252-6108-5 (GRZEGORZ OLEK)</i>	893
--	-----

<i>The social context of fraternity and friendship in the light of the book: Zduniak, Agnieszka, and Artur Wysocki. 2023. Powszechne braterstwo a lokalna przyjaźń. Wokół encykliki «Fratelli Tutti». Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego pp. 272. ISBN 978-83-8281-151-3</i>	
(DOROTA GIZICKA).....	899

CHRONICLE

<i>Visit of students from the University of Paderborn (29-30th March 2023)</i>	
(JERZY SOJKA).....	909
<i>National Scientific and Methodological Conference: “Pedagogy of religion and culture in perspective of socialization and existential needs of students” (11th May 2023)</i>	
(ELŻBIETA BYRTEK).....	911
<i>International Theological Conference „50 Years Leuenberg Agreement – Heritage and Challenges” (24th May 2023)</i>	
(JERZY SOJKA).....	915
<i>Inauguration of the academic year 2023/2024 (5th October 2023)</i>	
(JAROSŁAW ZABROCKI).....	919
<i>Scientific conference: “Aspects of Pentecostalism – Cultural and social contexts. An interfaith and religious studies perspective” (24th November 2021)</i>	
(PIOTR NOWAK, ANDRZEJ MIGDA).....	921
List of authors	931
List of reviewers of <i>Theological Yearbook</i> in 2023	933